

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Волинський національний університет імені Лесі Українки

Факультет (інститут) географічний

Кафедра фізичної географії

СИЛАБУС
обов'язкового освітнього компонента

Основи раціонального природокористування та охорони природи

(назва освітнього компонента)

рівень вищої освіти _____ **бакалавр** _____

спеціальність _____ **106 Географія.....**
(шифр і назва спеціальності)

освітньо-професійна програма **Географія**
(назва освітньо-професійної програми)

Силабус обов'язкового освітнього компонента “Основи раціонального природокористування та охорони природи” першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, галузі знань *10 Природничі науки*, спеціальності *106 Географія*, освітньо-професійної програми *Географія*.

Розробник: Чижевська Л. Т., доцент кафедри фізичної географії, кандидат географічних наук, доцент кафедри географії (ППІ, посада, науковий ступінь, вчене звання)

Погоджено

Гарант освітньо-професійної програми:

Міщенко О. В.

Силабус освітнього компонента затверджено на засіданні кафедри фізичної географії

Протокол № 1 від 29 серпня 2023 р.

Завідувач кафедри:

Фесюк В. О.

I. Опис освітнього компонента

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній рівень	Характеристика освітнього компонента
Денна форма навчання	Галузь знань: <u>10 Природничі науки</u> Спеціальність: <u>106 Географія</u> Освітньо-професійна програма <u>Географія</u> перший (бакалаврський) рівень вищої освіти	обов'язковий
Кількість годин/кредитів 120/4		Рік навчання – 3
		Семестр – 6
		Лекції – 32 год.
		Практичні (семінари) – 36 год.
		Самостійна робота – 44 год.
ІНДЗ є:		Консультації – 8 год.
	Форма контролю: <u>іспит</u>	
Мова навчання		українська

II. Інформація про викладача

Викладач	Чижевська Лариса Тарасівна
Науковий ступінь	Кандидат географічних наук
Вчене звання	Доцент
Посада	Доцент кафедри фізичної географії
Профайл	https://wiki.vnu.edu.ua/wiki/Чижевська_Лариса_Тарасівна
Телефон	+380505164023
e-mail	chyzevska.larisa@vnu.edu.ua
Дні занять	http://194.44.187.20/cgi-bin/timetable.cgi?n=700
Консультації	Очні консультації: 2 академічні години щосередини 15:00-16:25, аудиторія С-618

III. Опис освітнього компонента

Анотація курсу

Освітній компонент «Основи раціонального природокористування та охорони природи» є складовою новітньої сфери наук про Землю, належить до переліку нормативних навчальних дисциплін, забезпечує професійний розвиток бакалавра та спрямована на формування у студентів компетентностей щодо особливостей використання природних ресурсів в сучасний період, основних

проблем, які виникають у результаті хижацького ставлення до навколишнього середовища, принципів раціонального використання природних ресурсів, напрямків оптимізації компонентів географічної оболонки. Задля успішного оволодіння знаннями здобувачі знайомляться із теоретико-методологічними основами природокористування, з'ясовують передумови формування дисципліни, виявляють етапи її становлення, аналізують проблеми поняттєво-термінологічного апарату. Необхідним є детальний аналіз природно-ресурсного потенціалу, структури та особливостей використання природних ресурсів, виявлення існуючих впливів на компоненти геосистем унаслідок природокористування, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення природоохоронної діяльності.

Пререквізити

- загальне землезнавство (здатність розуміти походження, будову й склад планети, особливості географічної оболонки Землі та її сфер, просторову диференціацію природних умов, суть природної географічної зональності і висотної поясності, співвідношення суходолу й океану, циркуляцію атмосфери та ін.);
- ландшафтознавство (здатність застосовувати знання про зональні одиниці комплексного районування, розвиток, функціонування і поширення ландшафтів, взаємозв'язок і взаємозалежність природних компонентів ландшафту, аналізувати закономірності просторово-часових змін природних комплексів під впливом природних і антропогенних чинників);
- математика (здатність аналізувати математичні залежності, проводити математичні розрахунки щодо кількісних і якісних показників стану тіл, прояву явищ та процесів у географічній оболонці);
- філософія (розуміння особливостей світобудови, сутності діалектичного та метафізичного світогляду, особливостей процесу пізнання, історії розвитку наукового пізнання, змісту філософських учень (детермінізму, релятивізму, нігілізму, енвіроменталізму та ін.);
- картографія (здатність застосовувати знання про карту, класифікацію карт, картографічні проєкції, особливості генералізації інформації, способи зображення явищ та процесів на карті, масштаб, роль легенди карти);
- геологія (здатність застосовувати знання про походження, будову та склад планети, геологічне середовище й геологічні процеси, геохронологію, тектонічні структури, основні геологічні явища та процеси з точки зору формування певних видів мінеральних ресурсів);
- геохімії (здатність застосовувати знання про хімічний склад земної кори, кларки хімічних елементів, роль макро- та мікроелементів, геохімічні райони та провінції з точки зору природокористування);
- історія (здатність застосовувати знання про розвиток природи й людського суспільства, основні етапи становлення процесу природокористування);

- геоморфологія (здатність застосовувати знання про морфологічну будову планети як передумову формування певних видів природних ресурсів);
- метеорології і кліматології (здатність застосовувати знання про метеорологічні чинники та кліматичні параметри в аспекті формування певних кліматичних умов та ресурсів конкретної території з врахуванням перспектив їх подальшого використання);
- гідрологія (здатність застосовувати знання про гідросферу, роль води як природного ресурсу, види водних об'єктів, водний режим територій, їх гідрографічні особливості, напрямки водокористування);
- ґрунтознавство (здатність застосовувати знання про ґрунтові особливості території, властивості ґрунтового покриву з точки зору формування земельних ресурсів, їх якості та перспектив використання);
- біологія (здатність застосовувати знання про походження органічного світу, його еволюцію, сутність біосфери, властивості й функції живої речовини, системність живих організмів та їх угруповань, аналізувати взаємозв'язки живих істот між собою та з оточуючою їх неживою природою, виявляти сучасні загрози біорізноманіттю);
- екологія (формування уявлень про вплив процесу природокористування на компоненти довкілля і людство, розуміння реального стану довкілля, набуття здатності аналізувати стан природних систем й віднаходити шляхи для їх оптимізації);
- географічний моніторинг (здатність застосовувати знання про роль та методологічні особливості здійснення моніторингу, зокрема, природних ресурсів, сутність нормування прояву явищ та процесів, стану тіл та об'єктів у середовищі, застосування ключових нормативів у ході проведення досліджень природних ресурсів території);
- географічне моделювання і прогнозування (здатність застосовувати знання про моделювання як засіб прогнозування, властивості елементарних математичних функцій, основні поняття математичної статистики і теорії ймовірності та їх застосування, форми представлення та вимоги до математичного моделювання явищ і процесів, алгоритм побудови моделей, складні природно-господарські системи та особливості їх формалізації, принципи картографічного моделювання процесу природокористування).

Постреквізити

Фізична географія України, фізична географія материків і океанів, регіональна економічна і соціальна географія, економічна та соціальна географія України, рекреаційна географія, географія природних ресурсів, географія промисловості, історична географія, геоecологія, екологічна безпека, теорія сталого розвитку, конструктивна географія.

Загалом, володіння прийомami та навичками, здобутими в ході вивчення даного ОК допоможе у подальшому навчанні та майбутній професійній

діяльності. З огляду на це освітній компонент “Основи раціонального природокористування та охорони природи” є актуальним і потребує на особливе ставлення з боку студентської молоді.

Мета і завдання освітнього компонента

Мета освітнього компонента - формування у здобувачів системи знань про особливості використання природних ресурсів в сучасний період, основні геоекологічні проблеми, пов'язані з цим, місце раціонального природокористування і охорони природи в системі сучасних наук.

Основними **завданнями** освітнього компоненту є:

- розуміння теоретичних аспектів сучасного процесу використання природних ресурсів, методології відповідних досліджень, проблем геосистем, стану природних, технічних та соціальних компонентів геоболонки;

- формування уявлень про класифікацію, структуру, особливості використання і переробки різних видів природних ресурсів та вплив цих видів діяльності на довкілля, економічні та правові аспекти управління природокористуванням;

- здійснення детального аналізу природно-ресурсного потенціалу, структури та особливостей використання природних ресурсів, виявлення існуючих впливів на компоненти геосистем унаслідок природокористування, визначення основних проблем та можливостей їх вирішення, обґрунтування оптимальних напрямків здійснення природоохоронної діяльності;

- встановлення доцільності, можливості та особливостей використання різних видів природних ресурсів та оцінка ймовірного впливу на компоненти природи, розробка шляхів вирішення основних проблем.

Результати навчання (компетентності)

До кінця навчання здобувачі набудуть таких компетентностей:

Інтегральна

Здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми, що характеризуються комплексністю та невизначеністю умов у професійній діяльності з географії або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та суспільних об'єктів та процесів.

Загальні

ЗК 1. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

ЗК 2. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 6. Здатність до проведення досліджень на відповідному рівні.

ЗК 7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 9. Здатність працювати автономно.

ЗК 10. Навички здійснення безпечної діяльності.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства

та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

ЗК 12. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя.

Фахові

ФК 1. Здатність брати участь у плануванні та виконанні наукових та науково-технічних проєктів.

ФК 2. Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства.

ФК 3. Здатність здійснювати збір, реєстрацію і аналіз даних за допомогою відповідних методів і технологічних та програмних засобів у польових і лабораторних умовах.

ФК 4. Здатність застосовувати кількісні методи при дослідженні сфер ландшафтно-оболонки.

ФК 5. Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ФК 6. Здатність інтегрувати польові та лабораторні спостереження з теорією у послідовності: від спостереження до розпізнавання, синтезу і моделювання.

ФК 7. Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.

ФК 8. Самостійно досліджувати природні матеріали та статистичні дані (у відповідності до спеціалізації) в польових і лабораторних умовах, описувати, аналізувати, документувати і презентувати результати.

ФК 9. Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності.

ФК 10. Здатність ідентифікувати та класифікувати відомі і реєструвати нові об'єкти у географічній оболонці, їх властивості та притаманні ним процеси.

ФК 11. Здатність працювати в колективах виконавців, у тому числі в міждисциплінарних проєктах.

ФК 12. Здатність проводити регіональні дослідження.

Програмні результати навчання

ПРН 1. Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук.

ПРН 2. Знати і розуміти основні види географічної діяльності, їх поділ.

ПРН 3. Пояснювати особливості організації географічного простору.

ПРН 4. Аналізувати географічний потенціал території.

ПРН 5. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області географічних наук.

ПРН 7. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтно-оболонки та її складових.

ПРН 8. Застосовувати моделі, методи фізики, хімії, геології, екології, математики, інформаційних технологій тощо при вивченні природних та суспільних процесів формування і розвитку геосфер.

ПРН 9. Аналізувати склад і будову природних і соціосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах.

ПРН 10. Знати цілі сталого розвитку та можливості своєї професійної сфери для їх досягнення, в тому числі в Україні.

ПРН 11. Дотримуватися морально-етичних аспектів досліджень, чесності, професійного кодексу поведінки.

ПРН 12. Знати та вміти застосовувати на практиці методичний інструментарій географічної науки.

IV. Структура освітнього компонента

Тема	Кількість годин					Форма контролю*/Бали
	Усього	Лек.	Практ. (Семін.)	Конс.	Сам. роб.	
Змістовий модуль I. Теоретико-методологічні основи природокористування						
Тема 1. Сучасне уявлення про природні ресурси та процес природокористування. Етапи становлення процесу природокористування в ході історії	6	2	2	-	2	ДС, ІНДЗ/4
Тема 2. Завдання географії у напрямку вирішення проблеми збереження життя на Землі	10	2	2	2	4	ДС/2
Тема 3. Методика дослідження проблем природокористування	8	2	2	-	4	ДС/2
Модульна контрольна робота № 1						КР/20
Разом за змістовим модулем 1	24	6	6	2	10	28
Змістовий модуль II. Особливості використання природних ресурсів						
Тема 4. Використання ресурсів надр	10	4	2	2	4	ДС, ІНДЗ/4
Тема 5. Проблеми використання атмосферного повітря	10	2	2	2	2	ДС, РЗ/2
Тема 6. Особливості використання водних ресурсів. Інноваційні напрямки вирішення проблем водогосподарського комплексу. Перспективи використання гідрологічних об'єктів в рекреаційній сфері	8	2	4	-	2	ДС, РЗ/2
Тема 7. Оптимізація використання земельних ресурсів	8	2	4	-	2	ДС, РЗ/2
Тема 8. Наслідки використання енергоресурсів	8	2	4	-	2	ДС, ІНДЗ/4
Тема 9. Роль лісових ресурсів. Недревні ресурси лісу. Використання	6	2	2	-	2	ДС/2

тваринних ресурсів						
Тема 10. Напрямки та наслідки використання рекреаційних ресурсів	6	2	2	-	2	ДС/2
Модульна контрольна робота № 2						КР/20
Разом за змістовим модулем 2	56	16	20	4	16	38
Змістовий модуль III. Напрямки оптимізації стану геосистем внаслідок природокористування						
Тема 11. Охорона природи як складова процесу природокористування	8	2	2	-	4	ДС/2
Тема 12. Заповідна справа як основний напрямок природоохоронної діяльності	10	2	2	2	4	ДС/2
Тема 13. Методологія управління природокористуванням	8	2	2	-	4	ДС ІНДЗ/ 4
Тема 14. Правове регулювання процесу використання природних ресурсів	8	2	2	-	4	ДС, ІНДЗ/ 4
Тема 15. Поняття про моніторинг навколишнього середовища	6	2	2	-	2	ДС/2
Модульна контрольна робота № 3						КР/20
Разом за змістовим модулем 3	40	10	10	2	18	34
Всього годин	120	32	36	8	44	100

*Форма контролю: ДС – дискусія, ДБ – дебати, Т – тести, ТР – тренінг, РЗ/К – розв’язування задач / кейсів, ІНДЗ / ІРС – індивідуальне завдання / індивідуальна робота студента, РМГ – робота в малих групах, МКР / КР – модульна контрольна робота/ контрольна робота, Р – реферат, а також аналітична записка,

V. Завдання для самостійного опрацювання

Самостійне завдання полягає у виконанні реферату відповідно до поданої нижче тематики. Самостійна робота повинна мати обсяг 15-20 сторінок рукописного тексту на аркушах формату А-4, переплетених або поданих у файловій папці. У роботі мають бути представлені такі структурні частини: титульна сторінка, оформлена за стандартними вимогами, зміст, вступ із обґрунтуванням структури роботи, основна частина, висновки, список використаних джерел, додатки.

При вивченні курсу “Основи раціонального природокористування та охорони природи” студентам пропонується самостійно опрацювати такі теми:

№ з/п	Назва теми, зміст роботи	Кількість Годин
		денна форма
1	Становлення уявлень про природокористування та охорону природи Поняття про природокористування та охорону природи Розвиток природокористування в історичному аспекті Вплив природокористування на довкілля на різних етапах	4

	Особливості давніх екологічних криз	
2	Принципи класифікації природних ресурсів Класифікація природних ресурсів за використанням Вичерпні та невичерпні природні ресурси Міжнародна класифікація природних ресурсів	2
3	Здійснення системного аналізу природно-ресурсного потенціалу Поняття про природно-ресурсний потенціал території Системний підхід як основа ефективного дослідження природних ресурсів Системно-структурний аналіз ПРП Системно-функціональний аналіз ПРП Системно-генетичний аналіз ПРП	2
4	Агрокліматичні ресурси України Поняття про агрокліматичні ресурси, передумови їх формування Вплив ґрунтових та агрокліматичних чинників на врожайність сільгоспкультур Агрокліматичне районування України	2
5	Наслідки використання земельних ресурсів в Україні Поняття про земельні ресурси та напрямки їх використання Сучасне уявлення про деградаційні процеси. Види деградацій Передумови прояву ерозійних процесів Причини і наслідки дегуміфікації та агрофізичної деградації «Ґрунтовтома» як прояв мікробної деградації Токсикогенні деградації в ґрунтах України	4
6	Проблеми використання мінеральних ресурсів Класифікації мінеральних ресурсів Поняття про порушені землі Етапи і напрямки рекультивації земель Використання міжнародного досвіду у сфері відтворення порушених земель	4
7	Використання ресурсів Чорного та Азовського морів Фізико-географічні особливості Чорного та Азовського морів Ресурсний потенціал морів, що омивають береги України Використання ресурсів Чорного та Азовського морів Проблеми акваторій та узбережних зон морів в Україні	2
8	Особливості використання енергетичних ресурсів Загальна характеристика системи енергетики Особливості функціонування різних типів енергопідприємств Вплив теплової енергетики на довкілля Вплив АЕС на міське середовище та здоров'я населення Перспективи розвитку системи енергопостачання в Україні	4
9	Використання лісових ресурсів Характеристика лісовкритих територій	4

	Поняття про лісокористування та лісовідновлення Недеревні ресурси лісу Проблеми лісів: вирубування, пожежі, хвороби	
10	Водовідведення як складова процесу використання водних ресурсів Суть процесу відведення використаної води Вимоги щодо скидання використаної води у систему водовідведення. Поняття про ГДС Роль та функції очисних споруд населених пунктів	4
11	Проблеми використання ПРП річки Дніпро Фізико-географіні особливості річки Дніпро Використання ресурсів Дніпра в історичному аспекті Розвиток гідроенергетики, сучасний стан та проблеми Передумови формування екологічного стану води в Дніпрі Вплив р. Дніпро на Чорне море	2
12.	Напрямки природоохоронної діяльності в Україні Поняття про природоохоронну діяльність Принципи і критерії охорони природи Місце заповідників у природоохоронному фонді територій Заказники України	4
13.	Особливості сучасної екологічної кризи Уявлення про сучасну екологічну кризу Передумови зародження сучасної екологічної кризи у 50-ті роки 20 ст. Поняття про сучасні екологічні ризики Сталий розвиток як передумова порятунку планети та виживання людства	4
14	Роль моніторингу ПРП задля оптимізації природокористування Поняття про моніторинг та його види Принципи здійснення моніторингу природних ресурсів типи Особливості функціонування установ та організацій, що здійснюють моніторингову діяльність	2
	Разом	44

Завдання самостійної роботи студентів вважаються виконаними, якщо вони: здані у визначені терміни; повністю виконані (розкривають тему завдання); не мають логічних і розрахункових помилок.

VI. Методи та форми оцінювання

Методи: лекції, практичні (семінарські) заняття, методи проблемного навчання, частково-пошукові, дослідницькі, вербальні, ілюстративно-демонстраційні, прикладні, інтерактивні; самостійна робота студентів (аудиторна, позааудиторна), консультації.

Форми оцінювання: усне опитування (індивідуальне, фронтальне). Оцінка участі у дискусії за питаннями для обговорення. Перевірка виконання завдань практичних робіт (індивідуальних, кооперовано-групових) та завдань для самостійного опрацювання. Тестування, модульна контрольна робота, екзамен.

VII. Політика оцінювання

Політика викладача щодо студента

Академічна доброчесність: виконані завдання студентів мають бути їх оригінальними дослідженнями чи міркуваннями. Відсутність посилань на використані джерела, фабрикування джерел, списування, втручання в роботу інших осіб є прикладами можливої академічної недоброчесності. Виявлення ознак академічної недоброчесності в письмовій роботі студента є підставою для її незарахування, незалежно від масштабів плагіату чи обману.

Відвідування занять дає можливість отримати задекларовані загальні та фахові компетентності, вчасно і якісно виконати завдання. Пропущені заняття можна відпрацьовувати у визначений час згідно графіка. За умови індивідуального навчального графіка студент має можливість отримати позитивну оцінку завдяки виконанню планових завдань та контрольного опитування. У будь-якому випадку студенти зобов'язані дотримуватися термінів, визначених для виконання усіх видів робіт, передбачених курсом.

Політика щодо дедлайнів та перескладання: роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Складання модулів відбувається лише раз, відповідно до встановленого терміну, оскільки є можливість отримати бали на іспиті.

Основні платформи для комунікації викладача зі здобувачами освіти:

- Moodle (новинний форум, система приватних повідомлень, коментарі до завдань).
- Індивідуальна консультація може бути надана здобувачу освіти в аудиторії (згідно розкладу консультацій), в телефонному режимі, у формі відповіді на письмовий запит, надісланий на електронну пошту викладача.

Неформальна освіта при викладанні освітнього компонента

Визнання результатів навчання, отриманих у неформальній освіті здійснюється відповідно до «Положення про визнання результатів навчання, отриманих у формальній, неформальній та/або інформальній освіті у Волинському національному університеті імені Лесі Українки» (https://ed.vnu.edu.ua/wp-content/uploads/2022/08/2022_Vизнання_резул_tativ_VНУ_ім._Л.У._ред.pdf).

Сертифікати участі у майстер-класах (семінарах, курсахщо) на тематику, яка відповідає темам курсу, є достатньою підставою для зарахування відповідних тем.

VIII. Підсумковий контроль

Оцінювання здійснюється відповідно до Положення про поточне та підсумкове оцінювання знань здобувачів вищої освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки https://vnu.edu.ua/sites/default/files/2023-09/2023_Polozh_pro_otzin.pdf

Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач освіти за поточну навчальну діяльність з освітнього компонента, становить 40 балів. При цьому

враховуються присутність на заняттях та активність студента під час занять; вимоги академічної доброчесності; своєчасність виконання завдання.

Підсумкова модульна оцінка визначається в балах як сума поточної та контрольної модульних оцінок. Модуль зараховується здобувачеві, якщо він успішно виконав всі види навчальної роботи, передбачені силабусом освітнього компонента. Якщо підсумкова оцінка (бали) з освітнього компонента становить не менше як 75 балів, то, за згодою здобувача освіти, вона може бути зарахована як підсумкова оцінка з ОК (навчальної дисципліни). У протилежному випадку, або за бажанням підвищити рейтинг, студент складає екзамен. При цьому бали, набрані за результатами модульних контрольних робіт, анулюються.

На екзамен виносяться основні питання, типові та комплексні задачі, ситуації, завдання, що потребують умінь синтезувати отриманні знання і застосовувати їх під час розв'язання практичних задач.

До екзамену не допускається здобувач вищої освіти, який набрав менше ніж 20 балів за навчальну роботу впродовж семестру, не виконав і не здав усі практичні завдання, не відвідував без поважних причин більшу частину лекцій.

Шкала оцінювання

Переведення оцінок, виражених у балах за 100-бальною шкалою, в лінгвістичну шкалу та шкалу ECTS здійснюється наступним чином:

Оцінка в балах	Лінгвістична оцінка	Оцінка за шкалою ECTS	
		Оцінка	пояснення
90–100	Відмінно	A	відмінне виконання
82–89	Дуже добре	B	вище середнього рівня
75–81	Добре	C	загалом хороша робота
67–74	Задовільно	D	непогано
60–66	Достатньо	E	виконання відповідає мінімальним критеріям
1–59	Незадовільно	Fx	Необхідне перескладання

ІХ. Орієнтовний перелік питань до екзамену

1. Мета та завдання природокористування як теоретичної дисципліни та особливого напрямку діяльності людини.
2. Мета та завдання охорони природи як теоретичної дисципліни та особливого напрямку діяльності людини.
3. Поняття про природні ресурси та їх класифікацію.
4. Погляди вчених на поняття природокористування на сучасному етапі.
5. Види природокористування.

6. Типи та напрямки природокористування.
7. Поняття про природні умови, їх види та значення для людства.
8. Характеристика атмосферних ресурсів.
9. Кліматичні ресурси та їх значення в житті людини.
10. Використання ресурсів атмосфери в життєдіяльності та господарстві людини.
11. Загальна характеристика агрокліматичних ресурсів.
12. Використання водних ресурсів в житті та господарській діяльності людини.
13. Загальна характеристика водних ресурсів.
14. Загальне уявлення про земельні ресурси.
15. Використання земельних ресурсів у житті та господарській діяльності людини.
16. Характеристика рослинних ресурсів та їх значення для життя та господарства людини.
17. Поняття про лісові ресурси.
18. Роль лісових ресурсів у природі та господарстві.
19. Недеревні ресурси лісу.
20. Тваринні ресурси та їх значення.
21. Загальна характеристика мінеральних ресурсів.
22. Особливості використання мінеральних ресурсів у господарстві.
23. Характеристика горючих корисних копалин.
24. Характеристика рудних корисних копалин.
25. Характеристика нерудних корисних копалин.
26. Енергетичні ресурси, їх класифікація та загальна характеристика.
27. Проблеми використання енергоресурсів для отримання теплової енергії.
28. Проблеми використання енергоресурсів для отримання атомної енергії.
29. Проблеми використання енергоресурсів для отримання гідроенергії.
30. Нетрадиційні джерела отримання енергії.
31. Характеристика рекреаційних та бальнеологічних ресурсів.
32. Поняття про раціональне та нераціональне природокористування.
33. Особливості переходу світової економіки на природоохоронний тип розвитку.
34. Поняття про природоємність виробництва. Вплив природоємності на розвиток економіки та стан довкілля.
35. Характеристика видів антропогенного впливу на компоненти довкілля в результаті природокористування.
36. Наслідки природокористування.
37. Аналіз сучасних концепцій природокористування в географії.
38. Поняття про екологічні проблеми та їх види.
39. Природокористування як основна передумова формування екологічних проблем.
40. Давні екологічні кризи в історії планети.
41. Сучасна екологічна криза на Землі та її причини.
42. Проблеми, що пов'язані з використанням повітряних ресурсів.

43. Коло проблем, що викликані використанням водних ресурсів.
44. Аналіз наслідків використання земельних ресурсів.
45. Аналіз наслідків добування мінеральних ресурсів.
46. Поняття про порушені землі.
47. Проблеми використання енергоресурсів для отримання теплової енергії.
48. Наслідки використання водних ресурсів.
49. Поняття про водопостачання та водовідведення.
50. Поняття про види водокористування.
51. Поняття про категорії водокористування.
52. Поняття про забруднення води в результаті її використання.
53. Поняття про забруднення повітря в результаті його використання.
54. Поняття про забруднення земель в результаті їх використання.
55. Поняття про земельні угіддя.
56. Категорії земельних ресурсів.
57. Наслідки використання ресурсів Світового океану.
58. Наслідки використання лісових ресурсів.
59. Наслідки використання енергоресурсів.
60. Аналіз впливу на природні системи рекреаційної діяльності людини.

Х. Рекомендована література та Інтернет-ресурси

Методичне забезпечення курсу

1. Чижевська Л. Т. Основи раціонального природокористування та охорони природи: силабус нормативної навчальної дисципліни (рівня вищої освіти бакалавр (2023), галузі знань 10 Природничі науки, спеціальності 106 Географія, освітньо-професійної програми Географія, 3 рік навчання, 6 семестр, д.ф.н.), Луцьк [б.в.], 2023. 20 с.
2. Чижевська Л. Т. Методичні вказівки до виконання практичних робіт з курсу «Основи раціонального природокористування та охорони природи». Луцьк: ПП Іванюк В.П., 2021. 65с.

Основна література

1. Алексєєв О., Вергеліс В. Природно-ресурсний потенціал України. Методичні вказівки да виконання практичних робіт. Вінниця: ВНАУ, 2022. 70 с.
2. Аніщенко В. О. Моніторинг і охорона земель: навч. посіб. Київ: КНУБА, 2003. 176 с.
3. Барановський В. А. Україна. Техногенна небезпека, масштаб 1:3000000. Київ, 2004. 35 с.
4. Бобух І. М. Пропозиції та перспективи формування національного багатства України. Монографія / НАН України; Інститут економіки та прогнозування. Київ, 2010. 372 с.
5. Вибрані праці академіка В. І. Вернадського. [уклад.: О. С. Онищенко, В. М. Даниленко, Л. А. Дубровіна; редкол.: А. Г. Загородній]. Київ: [б. в.], 2011. 584 с.

6. Вишневський В. І. Річки і водойми України. Стан і використання. Київ: Віпол, 2000. 376 с.
7. Водне господарство в Україні/за ред. А. В. Яцика. Київ: Генеза, 2000. 456 с.
8. Водний фонд України. Штучні водойми – водосховища і ставки: Довідник / за ред. В. К. Хільчевського, В. В. Гребеня. Київ: Інтерпрес, 2014. 164 с.
9. Гамкало З. Г. Екологічна якість ґрунту. Львів: Видав. Центр ЛНУ імені Івана Франка, 2008. 410 с.
10. Данилишин Б. М., Хвесик М. А., Голян В. А. Економіка природокористування. Київ: Кондор, 2010. 465 с.
11. Джигирей В. С. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища. Київ: Знання, 2000. 272 с.
12. Дронова О. Л., Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст: навчально-методичний посібник. Київ. Прінт-Сервіс, 2018. 214 с.
13. Екологічне законодавство України. Харків: ХМГО «ЕкоПраво-Харків», 2002. 448 с.
14. Ерозія і дефляція ґрунтів та заходи боротьби з ними: навч. посібн. / за ред. І. Д. Примака. Біла Церква: БДАУ, 2001. 392 с.
15. Забалуєв В. О. Охорона ґрунтів і відтворення їх родючості. Харків: Стиль-издат, 2017. 348 с.
16. Зузук Ф. В., Колошко Л. К., Карпюк З. К. Осушені землі Волинської області та їх охорона: монографія. Луцьк: Волинський національний університет імені Лесі Українки, 2012. 294 с.
17. Льїн Л. В. Раціональне використання й охорона ресурсів озер та штучних водойм Українського Полісся / Актуальні проблеми прикладної економіки: колективна монографія. Луцьк, 2017. С.112-129.
18. Карпюк З. К., Фесюк Ф. О. Природоохоронні мережі Волинської області: монографія. Луцьк: видавництво «Терен», 2021. 212 с.
19. Ковальчук П. І. Моделювання і прогнозування стану навколишнього середовища. Київ: Либідь, 2003. 208 с.
20. Комплексний атлас України. Київ: ДНВП «Картографія», 2005. 95 с.
21. Кучерявий В.П. Урбоекологія: Підручник. Львів: Світ, 2001. 440 с.
22. Левківський С. С., Падун М. М. Раціональне використання і охорона водних ресурсів. Київ: Либідь, 2006. 280 с.
23. Леоненко В. Б. Атлас об'єктів природно-заповідного фонду України. Київ: ВПЦ «Київ. ун-т», 2003. 119 с.
24. Мала гірнича енциклопедія у 3-х томах/За ред. В. С. Білецького. Донецьк: Східний видавничий дім, 2013. 345 с.
25. Моніторинг земель. Львів: Манускрипт, 2008. 264 с.
26. Мусієнко М. М., Серебряков В. В., Брайон О. В. Екологія. Охорона природи. Київ: Знання, 2002. 550 с.
27. Надточій П. П. Екологія ґрунту та його забруднення. Житомир: Рута, 2010. 473 с.
28. Охорона ґрунтів в агроландшафтах: навчальний посібник / За ред. С. Ю.

- Булигіна Київ: НУБіП України, 2017. 442 с.
29. Руденко В. П. Географія природно-ресурсного потенціалу України. Підручник в 3-х частинах. Чернівці: Чернівецький національний університет, 2010. 552 с.
  30. Стецюк В. В. Екологічна геоморфологія та охорона надр: навч. посіб. Київ: Вид.-полігр. центр «Київ. ун-т», 2004. 191 с.
  31. Ступень М. Г. Оцінка земель. Львів: «Новий світ», 2006. 308 с.
  32. Сухарев С. М. Техноекологія та охорона навколишнього середовища: Навчальний посібник. Львів: «Новий світ-2000», 2005. 256 с.
  33. Термена В. К., Літвіненко С. Г. Охорона та раціональне використання природних ресурсів. Вид.: Видавн. КНУ, 2011. 168 с.
  34. Туниця Т. Ю. Збалансоване природокористування: національний і міжнародний контекст. Київ: Знання, 2014. 300с.
  35. Хилько М.І. Екологічна безпека України: Навчальний посібник. Київ, 2017. 268 с.
  36. Шикула М. К. Охорона ґрунтів. Київ: Т-во «Знання», КОО, 2004. 398 с.
  37. Шищенко П. Г. Геоекоекологічне обґрунтуваннях проектів природокористування. Київ. Альтерпрес, 2014. 414 с.

Додаткова література

1. Адаменко О. М., Адаменко Я. О., Міщенко Л. В. Методика екологічної оцінки техногенного впливу на трансформацію ландшафтів. *Український географічний журнал*, 2004. № 2. С. 22-27.
2. Барановський В. А. Екологічний атлас України. Київ: Географіка 2000. 41 с.
3. Борщук Є. М. Основи стійкого розвитку еколого-економічних систем. Львів: «Растр-7», 2007. 436 с.
4. Гродзинський М. Д. Основи ландшафтної екології. Київ: Либідь, 1993. 224 с.
5. Дронова О. Л., Запотоцький С. П. Сучасне природокористування: суспільно-географічний контекст: навчально-методичний посібник. Київ. Прінт-Сервіс, 2018. 214 с.
6. Екологічне право. Київ: ТП «Пресс», 2003. 256 с.
7. Жупанський Я. І. Словник термінів і понять з географії. Чернівці: Технодрук, 2006. 192 с.
8. Карпюк З. К. Природно-заповідний фонд Волинської області: альбом-каталог. Київ: ТОВ «ОК–ПОЛІГРАФ», 2018. 136 с.
9. Мельничук В. П. Основи біологічного методу визначення стану забруднення водойм та водостоків. Київ: 2005. с. 172-179.
10. Національний атлас України. Київ: Картографія, 2008. 440 с.
11. Олійник Я. Природні та етнокультурні феномени України. Київ: ВКФ «Стафед-2», 2003. 114 с.
12. Оцінка стану виконання підсумкових документів Всесвітнього саміту зі сталого розвитку (Йоганнесбург, 2002) в Україні. Київ: Академперіодика, 2004. 208 с.

13. Мельнійчук М. М., Чижевська Л. Т., Качаровський Р. Є. Природний рекреаційний потенціал Люблинецької територіальної громади Волинської області: сьогодення та перспективи раціонального використання. *Veda a perspektivy*. № 5 (24) 2023. DOI: 10.52058/2695-1592-2023-5(24)
14. Мельник О. В, Мельнійчук М. М., Чижевська Л. Т., Качаровський Р. Є. Природні ресурси Іваничівського району Волинської області як передумова розвитку туристсько-рекреаційної діяльності. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Географічні науки. Луцьк, 2020. № 1 (405). С. 142-148.
15. Петлін В. М. Програмованість природи: монографія. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 476 с.
16. Рудько Г. І. Ресурси геологічного середовища і екологічна безпека техноприродних геосистем: Монографія. Київ: ЗАТ «Нічлава», 2006. 480 с.
17. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методики. Одеса: Астропринт, 2005. 631 с.
18. Царик Л. П. Географічні засади формування і розвитку регіональних природоохоронних систем (концептуальні підходи, практична реалізація). Тернопіль: Підручники і посібники, 2009. 320 с.
19. Черчик Л. М., Міщенко О. В., Єрко І. В. Туристично-рекреаційний комплекс Волинської області: передумови розвитку: монографія. Частина 1. Луцьк: Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки, 2014. 128 с.
20. Чижевська Л. Т. Сучасний екологічний стан та перспективи екологічно безпечного стійкого розвитку Волинської області: колективна монографія. / за ред. В. О. Фесюка. Київ: ТОВ «Підприємство «Ві Ен Ей», 2016. 316 с.
21. Чижевська Л., Бущук С., Давидюк В. Перспективні напрямки використання сапропелевих ресурсів Волинської області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія: Географічні науки. Луцьк, 2020. № 5 (409). С. 29-33.
22. Чижевська Лариса. Особливості ґрунтового покриву Ківерцівського району. *Минуле і сучасне Волинської області та Полісся. Ківерцівщина та Олика в історії України та Волині*. Науковий збірник: матеріали краєзнавчих читань, 22 вересня, 2017 р., (м. Ківерці – смт Олика). Упоряд. Г. Бондаренко, С. Войчик, А. Симон. Вип. 62. Луцьк, 2017. с. 504-506.
23. Чижевська Л. Т. Сучасний стан і перспективи раціонального використання порушених земель у Волинській області. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки*. Серія: Географічні науки. Луцьк, 2017. с. 125-129.
24. Чижевська Л., Качаровський Р., Шкарупелова І. Ерозійні процеси в межах Волинської області: передумови прояву та закономірності поширення на сучасному етапі. *Науковий вісник Східноєвропейського національного університету ім. Лесі Українки*. Серія: Географічні науки. Луцьк, 2020 № 1 (405). С. 48-55.
25. Чижевська Л. Т., Єрко І.В., Карпюк З. К., Качаровський Р. Є. Рекреаційні ресурси Затурцівської ТГ Волинської області.

- Globalization of scientific knowledge: international cooperation and integration of sciences*: матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф., м. Відень, Австрія – м. Вінниця, Україна 22 жовтн. 2021 р. / ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія), 2021. С.464–472 . DOI 10.36074/grail-of-science.22.10.2021. С. 84-91.
26. Чижевська Л. Т., Полянський С. В., Карпюк З. К., Качаровський Р. Є. Природний рекреаційний потенціал Ковельської ТГ Волинської області. *Scientific researches and methods of their carrying out: world experience and domestic realities*: матер. III Міжнар. наук.-практ. конф., м. Відень, Австрія – м. Вінниця, Україна. 27 травн. 2022 р. *International scientific journal «Grail of Science» № 13-14 (May, 2022)* / ГО «Європейська наукова платформа» (Вінниця, Україна) та ТОВ «International Centre Corporative Management» (Відень, Австрія), 2022. С. 702-709.
27. Чижевська Л. Т., Полянський С. В., Карпюк З. К., Качаровський Р. Є. Особливості природно-рекреаційного потенціалу Турійської територіальної громади Волинської області. *Грааль науки* (11), 638-646. <https://doi.org/10.36074/grail-of-science.24.12.2021.125>
28. Шикула М. К. Ґрунтозахисна біологічна система землеробства в Україні. Київ: Оранта, 2000. 390 с.
29. Яцик А. В. Екологічна безпека в Україні. Київ: Генеза, 2001. 216 с.
30. Vasyl O. Fesyuk, Iryna A. Moroz, Larysa T. Chyzhevska, Zoia K. Karpiuk, Serhii V. Polianskyi. Burned peatlands within the Volyn region: state, dynamics, threats, ways of further use. *Journal of Geology, Geography and Geoecology*. 2020. Vol. 29. №3. P. 483–494. DOI: 10.15421/112043.

Інтернет-ресурси, законодавчі акти та нормативні документи

1. Методична спілка України. URL: www.mgti.com.ua.
2. Державна статистична адміністрація України URL: www.nto.org.ua.
3. Децентралізація влади. URL: <https://decentralization.gov.ua/region/item/>
4. Всесвітня екологічна організація URL: www.world-ecol.org/ruso/.
5. Swiss Federal Statistical Office [Електронний ресурс]. Режим доступу: www.statistik.admin.ch/eindex.htm.
6. Журнал «Зелений світ» URL: www.green-world.com.ua.
7. Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського. URL: <http://www.nbuv.gov.ua/>
8. Офіційний сайт Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/>
9. Спілка сприяння сталому розвитку Україні URL: www.wgti.com.ua.
10. Спілка сприяння сталому розвитку Україні URL: www.wgti.com.ua.
11. Стратегія сталого розвитку України до 2030 року. URL: <https://www.undp.org/uk/ukraine/publications/>
12. Урядовий портал. URL: <http://www.kmu.gov.ua/control/>